

LA FONTAINE / MOLIÈRE VE DİŞİ KEDİ*

Jale ERLAT**

LA FONTAINE / MOLIÈRE VE DİŞİ KEDİ

Tarih boyunca, farklı kültürlerde kediler hakkında iyi ve kötü kavramlarıyla ilişkilendirilen garip inançlar var olmuştur. Bu nedenle kedilere yönelik çeşitli yaklaşımlar edebiyat düzleminde de doğmuştur. Monarşinin hüküm sürdüğü XVII. yüzyıl Fransa'sını cesaretleri ve özgür ruhlarıyla aydınlatan Jean de La Fontaine ve Molière, tıpkı kendileri gibi ve doğası gereği özgür, meraklı ve sezgisel olan dişi kedi imgesini ele almışlardır. Taklidin de içinde olduğu klasisizm kurallarına bağlı kalarak, aynı zamanda İspanyol ve Yunan atalarından esinlenerek, ahlak ve kadın eğitimi konusundaki eleştirilerini ve itirazlarını dile getirebilmek için dişi kedi imgesini kullanmışlardır. La Fontaine, yayımlandıktan hemen sonra yasaklanan ve günümüzde yayıncı Jean-Jacques Pauvert sayesinde bildiğimiz *La chatte métamorphosée en femme* (Kadına Dönüşen Dişi Kedi) başlıklı erotik fablında, tüm dönüştürme çabalarına rağmen canlıların doğasının değişmediğini göstermek için kedi imgesini kullanmıştır. Molière ise, *L'École des femmes* (Eşler Okulu) adlı oyununda, "Küçük kedi öldü" şeklindeki çok sade bir dize üzerinden, eğitimsiz genç kızları, iffetlerini ve bekâretlerini kaybetmelerini eleştirmiştir. İki düşünür erotizm alanından kendilerine özgü biçimlerde yararlanmışlardır: La Fontaine söz sanatlarını ustalıkla kullanırken, Molière konuya daha örtük, hatta masum bir biçimde yaklaşmıştır. Bu makalede, sadece XVII. yüzyıl Fransız edebiyatına değil, tüm zamanların Fransız edebiyatına hâkim olan bu zeki ve yetenekli yazarların doğa ve insan doğasına ilişkin edebi becerilerini, mizah anlayışlarını ve cüretkârlıklarını bu iki eğlenceli metin yardımıyla inceleyeceğiz.

Anahtar sözcükler: *Jean de La Fontaine, Molière, cüret, dişi kedi, kadın, dönüşüm, eğitim, yasak, erotik yazın.*

LA FONTAINE / MOLIÈRE ET LA CHATTE

Tout au long de l'histoire, d'étranges croyances concernant les chats et associées au bien et au mal ont existé dans différentes cultures. Ainsi, il est possible de lire dans des œuvres littéraires diverses approches quant aux chats. Jean de La Fontaine et Molière, auteurs ayant illuminé par leur audace et leur liberté d'esprit le XVIIe siècle où régnait en France la monarchie absolue de Louis XIV, ont abordé dans certains de leurs textes, le symbole de la chatte qui, comme eux, est libre par sa nature, curieuse et intuitive. Tout en respectant les règles du classicisme, ils ont utilisé le symbole de la chatte pour transmettre leurs idées critiques sur la morale et l'éducation féminine. La Fontaine, dans sa fable érotique, *La chatte métamorphosée en femme*, interdite juste après sa publication et connue de nos jours grâce à l'éditeur Jean-Jacques Pauvert, a fait l'usage de la chatte pour nous suggérer que la nature des vivants ne change jamais malgré toutes les tentatives visant à la transformer. Quant à Molière, lui, dans sa pièce *L'École des femmes*, en utilisant une simple réplique "*Le petit chat est mort*", exprime une critique sur les jeunes filles mal éduquées, sur leur chasteté et la perte de leur virginité. Les deux penseurs utilisent le champ de l'érotisme et l'obscénité à leurs propres manières : La Fontaine use habilement des figures de style tandis que Molière aborde le sujet de

* Geliş tarihi: 14.12.2022 – Kabul tarihi: 31.01.2023

** Prof.Dr., Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü Emekli Öğretim Üyesi, jerlat@hacettepe.edu.tr, ORCID:0000-0003-0501-0502.

manière plus implicite, voire innocente. Dans chacun des deux textes amusants, on témoigne de l'habilité littéraire, de l'humour et de l'audace envers la nature en général et la nature humaine en particulier. Écrivains intelligents et fort talentueux, ils ont dominé non seulement la littérature française du XVIIe siècle mais de tous les temps.

Mots-clés: *Jean de La Fontaine, Molière, audace, chatte, femme, métamorphose, éducation, contes interdits, littérature érotique.*

LA FONTAINE / MOLIÈRE AND THE FEMALE CAT

Throughout history, strange beliefs about cats associated with good and evil have existed in different cultures. For this reason, writers have various approaches to cats in the literary scene. Jean de La Fontaine and Molière, are writers who, by their audacity and freedom of spirit, illuminated the XVIIth century during which reigned in France, the absolute monarchy of Louis the XIVth. In their writings studied in this article, they dealt with the image of the female cat which is free by its nature, curious and intuitive just like their creators. Respecting the rules of the classical literature among which imitation has an important part and inspired by their spanish and greek ancestors, they used the image of the female cat in order to transmit their criticisms and protest ideas on morality and female education. In his erotic and prohibited Fable immediately forbidden after its publication *The female cat metamorphosed into woman* that we know nowadays thanks to the publisher Jean-Jacques Pauvert, La Fontaine used the image of the cat to show that the nature of the living creatures does not change and remains the same, in spite of all the efforts to transform it. As to Molière, in his play called *The School for Wives*, he used a very simple line "The little cat is dead" to evocate a criticism concerning the poorly educated young girls, on their chastity and virginity. The two thinkers use the field of eroticism and obscenity in their own ways: La Fontaine skillfully uses figures of speech while Molière approaches the subject in a more implicit, even innocent way. In these two amusing texts, we observe the literary ability, humour and audacity concerning the nature in general and human nature in special, of these intelligent and gifted writers who dominated not only the XVIIth century French literature but that of all times.

Keywords: *Jean de La Fontaine, Molière, audacity, female cat, woman, metamorphose, education, prohibited fables, erotic literature*

Beni çok mutlu eden kedim
Pamuk'un anısına...

Molière ve Jean de La Fontaine XVII. yüzyılda yaşamış tüm zamanların en anarşist ve en popüler düşünürleri. Yetenekleri ve zekâlarıyla XIV. Louis'nin mutlak monarşi dönemini aydınlatan yazarlar. Klasik edebiyatın kurallarından sapmaksızın, metinlerinin içeriğinde cesaret, özgürlük ve hatta küstahlıkla, dönemin biat etmeye dayalı yaşam felsefesine başkaldırmış bireyler. Bu makalede, kimi zaman özgürlüğün, iyiliğin, kimi zaman sadakatsizliğin ya da kötülüklerin simgesi olarak görülen kedilere ve özellikle kadınların bir izdüşümü olarak kabul gören dişi kedilere, nasıl yaklaştıkları, insanoğlunun varoluşundan bu yana yaşamlarında olan, özlerinde başı buyrukluğu ve özgürlüğü barındıran bu sevimli ya da ürkütücü canlılara bakış açıları irdelenecektir.

Kedilerle ilgili kimi inanışlar

Kimi kültürlerde çok sevilen, hatta daha da ileri götürülerek tanrı olarak görülen, kimilerinde ise uğursuzluğun simgesi olarak düşünülen kedilerle ilgili, birbiriyle çelişen pek çok inanış bulunmaktadır. Mısır mitolojisinde Rê'yi yılanlardan koruduğu düşünülen dişi kedi Bastêt'ten İslam mitolojisinde tanrının emriyle erkek aslanın burnuna vurulunca hapsirliğinden çıkan ve Nuh'un gemisindeki fareleri öldürerek, vebaya son veren kediye; zıtlıklar arasında köprü oluşturan bu sevimli canlıyla ilgili iyilik ve kötülükle bağlantılı garip inanışlar, farklı kültürlerde tarih boyunca var olmuştur.¹ Onun yarı iyi yarı kötü bir yaratık olarak görüldüğü söylenebilir. Bunların arasında dişilikle ilişkilendirilen ve kötü şans, uğursuzluk getirdiğine inanılan siyah kedinin özel bir yeri olduğunu belirtmek yanlış olmaz... Yazımızda bir Esop masalından esinlenerek La Fontaine'in kaleme aldığı dönüşüme uğramış dişi kedinin öyküsünü irdedeceğiz. Molière'in kedi kavramını kullanışı ise bizi bambaşka bir yere götürecektir...

La Fontaine / Molière: Farklı yaşamların yapı taşları ve kadınlar

Temmuz 1621 doğumlu Jean de La Fontaine ve bu yıl 400. doğum yıldönümü nedeniyle andığımız, Ocak 1622 de dünyaya gelmiş, sonraları Molière adını alan Jean-Baptiste Poquelin'in benzer koşullarda yetiştiklerini söyleyebiliriz. Ancak yaşam öykülerinde ve edebi tercihlerinde benzerlikler yok.

La Fontaine karmaşık bir kişiliğe sahip. Yürekli, düşman kazanmaktan çekinmeyen, açık sözlü, cüretkâr, özgürlüğüne çok düşkün ve olağanüstü gözlem yeteneğine sahip bir kişi. Şanslı çünkü, Fransa'nın güney doğusunda Château-Thierry adlı küçük bir şehirde, doğa içinde sevimli güzel bir evde, iyi bir ailede doğup büyümüş. Latince öğrenmiş ancak Yunan yazarları çevirilerinden okumuş. Babası Charles de La Fontaine, ormanlardan, akarsulardan, balıklardan ve avdan sorumlu, parklar ve bahçeler müdürü. Ailenin en büyük oğlu Jean de La Fontaine'in -bir erkek kardeşi ve üvey kız kardeşi var- babasının mesleğini alması, bu yüzyılın tartışmasız bir geleneği. Bunun yanında teoloji eğitimine yönlendirilmiş, ama sürdürmemiş. Paris'te hukuk tahsili yapması istenmiş ancak bu da ilgi alanı olmamış. Başkentten renkli, canlı, modern hayatı ilgisini çekmiş, eğlenceli bir ortamda ilginç insanlarla tanışmış ve edebiyata yönelmiş. Ailesinin ısrarıyla 26 yaşında, iç özgürlüğünü kaybetmemek koşuluyla, evlilik hayatına adım atmış. 14 yaşında gencecik ve kendisine çok âşık Marie Héricart ile evlenmiş. Eşi deli gibi roman okuyan bir taşra kızı. Kendini Mademoiselle de La Fontaine olarak tanıtan bu eş, Château-Thierry'de kendine bir salon açmış ve zamanın ünlü yazarçizerlerini ağırlamış. Başka bir deyişle, La Fontaine'in dünyasına uzak biri değil. Belki de eşine bu kadar tutkun olmasaydı evliliklerini sürdürmek için bir şansları olabilirdi. Bir oğulları olmuş, ancak ev hayatından çok sıkılan La Fontaine, eşini ve oğlu Charles'ı terk ederek Paris'in eğlenceli hayatını seçmiş,

kendini yazmaya ve kadınlara adanmış. Bir rivayete göre, sonraki zamanlarda, evlilik kurumuna son derece yabancı ve kayıtsız olan bu yazar eğitiminin sorumluluğunu yakın arkadaşı François de Maucroix'ya bıraktığı oğlunu, yolda rastladığında tanımamış. Ne var ki, bu talihsiz oğul 1712'de 59 yaşında ilk evliliğini yapmış, babasının aksine o yaştan sonra kocaman bir aile kurmuş: iki erkek, üç kız çocuğu olmuş ve erdemli bir aile ve mutlu bir yaşam kurma şansını, ileri yaşında da olsa, yakalamış. Jean de La Fontaine'in sevgilileri olmuş. Eşinin de kendi gibi yaşamasını, hoşlandığı adamlarla birlikte zaman geçirmesini istemiş. Hayata karşı olduğu gibi, güçlülere karşı da küstah tavırları olmuş. Yine bir rivayete göre, babasından miras kalan sarayın park ve bahçelerinden sorumlu kişisi olarak, kendisiyle görüşmeyi emreden XIV. Louis'nin verdiği randevuya saatinde gelmemiş ve neden geç kaldığını krala şu sözlerle anlatmış: "Majesteleri beni anlayacaktır. Bir karıncanın cenaze törenindeydim."

1658'de yetenekli gençleri koruyan maliyeci Nicolas Fouquet'nin koruması altına girmiş ve onun yanında şansını denemiş. Ancak ekonomist Colbert, kralı, Fouquet tarafından aldatıldığına inandırınca, Fouquet hapse atılmış. La Fontaine, Fouquet'nin serbest bırakılması için krala mektuplar yazmış. Bu arada Fabl'larını de kaleme almış. Zamanı ağır kullanan, gözlem için harcayan, yalın, açık, dinamik bir ifade biçimini yeğleyen ve yavaş çalışan bir şair. Fabl'lardaki hayvanlar anlatılan öykülerin başkişileridir ve iyiliğin, doğruluğun, dürüstlüğün önemini vurgularlar. Hayvanlar insanlara benzerler ve sevimlidirler, ama aynı zamanda endişe verirler. Fabl'larda gençler, çocuklar, yaşlılar, kadınlar, herkes vardır.

Mutluluk konusunda kırılğan olan yazar kadınları tutarsız, değişken, bencil, süse püse düşkün yaratıklar olarak görmüş ancak doğal olanın gücüne hep inanmış ve bunu vurgulamıştır. En iyi örnek *La jeune veuve – Genç Dul* adlı fablıdır. Eşini kaybeden genç bir kadının, acı kaybından bir gün sonra kocasına ömür boyu sadık kalacağını söyleyişi ile bir yıl sonra bu sözü unutup tekrar evlenme isteğini açıklamasıyla noktalanın dönüşümünü anlatır. Yazar hem geçen zamanın gücünü, onarılan acıları ve tekrar depreşen karşı cinsle beraber olma isteğini, yani doğal olanı, kadına satır aralarında yönelttiği ince ve örtülü eleştirilerle ortaya koyar. Ancak asıl vurgulamak istediği, genç dulların önlerindeki zamanı bir manastıra kapanarak geçirmemeleri gerektiğidir.² Haliyle çoğu Fabl'da değişimi anlatır. Her gün bir altın yumurta yumurtlayan tavuk, tavuktan çıkan altın yumurtayla yetinmeyip içinde hazine olduğunu zannedip tavuğu kesen aptal ve arsız adam, ya da dişi kedisinin kadına dönüşmesini isteyen başka bir aptal ve doyumsuz adam... Dönüşümü modern bir başyapıt oluşturmak üzere kullanmıştır La Fontaine.³

Asıl adı Jean-Baptiste Poquelin olan ve 1622'de Paris'te doğan Molière, on yaşındayken annesinin ölümünü, bir yıl sonra babasının gencecik bir kadınla evlenişini, beş yıl sonra genç üvey annesinin ölümünü görmüş. Bunlardan nasıl

etkilendiği bilinmiyor. Babası oğluna parlak bir gelecek hazırlamak için onu Paris'teki Clermont Cizvit Koleji'ne göndermiş. Daha sonra da oğluna para karşılığı avukatlık lisansı almış. Babasının bu çabaları genç Jean-Baptiste'i hiç heyecanlandırmamış, ilgilenmemiş bile. Kendisi için hazırlanan iyi bir geleceğe sırtını dönmüş ve Molière adını almış. Madelaine-Béjart adlı tiyatro oyuncusuyla tanışmış; ortak olmuşlar ve kendi tiyatro topluluklarını, Illustre Théâtre'ı kurmuşlar. 1644'de oyunlar sahneye koymaya başlamışlar. Ünlü şahsiyetlerin sempatisini kazanıp bir süre başarılı olmuşlar ancak Molière ve arkadaşları borçlar yüzünden hapsi boylayınca topluluk dağılmış. Özgürlüğüne kavuşunca Molière tekrar tiyatrodaki çalışmaya başlamış, taşrada oyunlar sahneye koymuş, Guyanne Tiyatro topluluğunun başına geçmiş. Çok başarılı olmuşlar ve uzun yıllar sadakatle bir arada kalmışlar. Bu dönemde Molière ilk oyunlarını yazmış. Bu arada, ortağı Madeleine'in küçük kız kardeşi Armande Béjart ile evlenmiş. Armande yanından hiç ayrılmamış, üç çocukları olmuş ve oyunlarındaki en önemli rolleri üstlenmiş.

Kralın karşısında oyunlarını sergileme ayrıcalığını elde eden Molière ve topluluğu, müthiş bir taşlama olan *Tartuffe* 'ü oynamışlar, ancak oyun hem dincileri hem de kralı rahatsız edince yasaklanmış ve uzun yıllardan sonra bazı kısımların kaldırılması koşuluyla sahneye konabilmiş. Ne var ki, bu oyunla Molière XVII. yüzyılda başka hiçbir tiyatro eserinin kazanamadığı bir başarının sahibi olmuş. Bu başarıyı diğerleri, *Dom Juan*, *Le Misanthrope – Adamcıl* ve *L'Avare - Cimri* izlemiş. 51 yaşında, *Le Malade imaginaire – Hastalık Hastası* 'nı sahnede canlandırdıktan birkaç saat sonra ölmüş. La Fontaine'in aksine sorumluluk duygusu çok güçlü olan bu yazar, yaşamı ve çalışmayı çok sevmiş, geniş bir aile kurmuştu. Ancak, en önemli sorumluluğu tiyatro topluluğunun başı olmaktı. Bunu oyuncu olmak izlemişti, üçüncü olarak yazarlık geliyordu. Oyunlarının en önemli özelliği gerçekçi olmalarıydı. Tüm insan tiplerini ve tüm meslek temsilcileri vardı; en çok da hekimler, hastalar, hatta ölecek olanlar. Ancak asıl olan tek unsur, kimi ve neyi anlatırsa anlatsın, seyirciyi güldürmesiydi.⁴

Molière'in kadına yaklaşımı nasıldı? Onları yüceltmiş miydi, küçültmüş müydü? Kendiyle ilgili geriye hiçbir özel yazı bırakmayan Molière'in kadın konusuna yaklaşımı ancak oyunlarındaki kadın karakterlerine bakarak söylenebilir. Bunlarda, kadınların tüm olumlu ve olumsuz özelliklerini anlatmıştır. *Le Misanthrope – Adamcıl* 'daki Célimène, *George Dandin* 'deki Angélique,, *Le Mariage forcé – Zoraki evlilik* 'deki Dorimène, ikiyüzlülükleriyle öne çıkarken, *L'Avare- Cimri* 'deki Elise ve *Le Malade imaginaire – Hastalık Hastası* 'daki diğer Angélique, berbat babaların örnek iyi kızlarıdır. Kimi kadın karakterler hafifmeşrep davranışlarına karşın, babaların ve eşlerin zulmüne bir başkaldırı ve özgürlük sergilerler. Müthiş bir gözlemci olan Molière'in oyunlarında hataları ve erdemleriyle tüm kadınlar vardır.⁵

Kadına dönüşen dişi kedi – La chatte métamorphosée en femme

La Fontaine'in müstehcen olarak nitelendirilen 20 kadar Fabl'ı vardır ve bunlar çocuklar için uygun olmadıkları nedeniyle yasaklanmış; Fabl'ların tümünün içinde hiçbir zaman yayımlanmamıştır. "Kadına dönüşen dişi kedi" adlı erotik Fabl da yasaklananlar arasındadır. 1665'te La Fontaine, yirmi kadar Fabl'ın başını derde sokacağını, Kraliyet Akademisi'ne kabulünü engelleyeceğini görmüş ve bunları diğer Fabl'larından ayırmıştı. Bu erotik Fabl'ını 27 Ocak 1671'de ortaya çıkarmış ancak, bu da diğer müstehcen öyküleri arasında unutulup gitmişti; ta ki, erotizm uzmanı yayıncı Jean-Jacques Pauvert (1926-2014), La Fontaine'in bu öykülerinin gizlice okunmasına karşı durana ve bunları "La Fontaine, Contes interdits" adıyla yayımlayana kadar.⁶

La Fontaine'in Fabl'larında kullanacağı özgün konular bulmak gibi bir sorunu olmamıştı. Zaten Klasik edebiyatın temel kurallarından biri tarihten, mitolojilerden ve özellikle Yunan mitolojisinden esinlenmek olduğu için, konularını mitolojilerden seçme olanağını ve kolaylığını hep kullanmıştır.

"Kadına dönüşen dişi kedi" adlı Fabl'ının konusunu Ezop'un *Kedi Kız* masalından esinlenerek oluşturmuştur. Bu masala göre dişi bir kedi yakışıklı bir gence âşık olur ve aşk tanrıçası Venüs'den kendisini insana dönüştürmesini ister. Tanrıça bu isteği gerçekleştirir ve onu güzel bir kıza dönüştürür. Kedi Kız da sevdiği gençle evlenir. Zaman geçer, Venüs gizlice çiftin evine girer ve Kedi Kız'ın eski hayatına bağlı kalıp kalmadığını sınamak için oraya bir fare bırakır. Kız farenin üstüne atlar ve onu yemeğe başlar. Bunun üzerine Venüs Kedi Kız'ı eski hayvan şekline döndürür. Kılık değiştirmenin kişinin özünü, gerçek karakterini değiştirmeyeceğini göstermeye odaklı bu masal, La Fontaine'e esin kaynağı olmuştur.

Kadına Dönüşen Dişi Kedi

*Bir adam okşuyordu çılgınca Dişi kedisini;
Çok şirin buluyordu onu, güzel ve narin,
Kedi yumuşacık miyavlıyordu
Deliden de daha deli ediyordu adamı,
Bu Adam, dua, büyü ve gözyaşlarıyla,
Bir sabah, Kedisinin,
Kadın olmasını diledi,
Ancak Yaradan yarısını gerçekleştirdi bu dileğin,
Adam aşkından delirdi,*

Güzeller güzeli yeni Hanım
Erkeğinin başını daha fazla döndüremezdi.
Bu aşk delisi adam
Pohpohladı hanımını, hanım da okşadı onu
Artık o bir Kediye benzemiyordu hiç
Ve hatayı sonuna kadar götürdü adam,
Onu her şeyi ve her yeriyle kadın sandı,
Döşęği kemiren birkaç Fare,
Yeni evlilerin zevkini bozmaya kalkınca,
Kadın hemen fırladı:
Ama avını kaçırdı.
Ne ki bekledi fareler geri gelsin diye
Bu kez atılmadı: Zira değişince bedeni
Fareler korkmuyordu artık ondan
Bu onun için hep bir yem olmuştu,
Doğal olanın gücü büyüktü.
Bir yaştan sonra, her şeyle alay etti adam:
Vazo nemini almış, kumaş da kıvrımını
Boşunadır huyundan vazgeçirmek,
Yapılabilecek hiçbir şey
Onu ıslah edemez
Ne çalıyla ne kayışla dövmek
Değiştirmez onun tavrını;
Ve asla onun efendisi olamazsınız
Bastonla dövseniz bile.
Suratına kapı kapansa da
Pencereden geri gelir o.⁷

Bu yergi dolu küçük Fabl'da, ana karakter, Ezop'un masalındaki gibi bir gence âşık olup güzel bir kadına dönüşmeyi isteyen bir kedi değil, kedisinin güzel bir kadına dönüşmesini isteyen bir erkektir. La Fontaine'in yaptığı bu değişiklik farklı bir durum yaratmış mıdır? Gözlemlendięi kadınlardan hiç de sitayişle söz etmeyen bir La Fontaine görünür bu öyküde. Kovulsalar bile pes etmeyen, ısrarcı, kapıdan atılsa pencereden gelen dişi kedi gibi davranan kadın tipi. Kendisine sevdalı ve belki de evliliği sıkıcı ve bunaltıcı kılan genç eş midir

buradaki yüksek eleştirii dozuna maruz kalan kadın, bilinmiyor. Ancak doğal olanın dönüştürülmeye kalkışılmasının, gerçekliği değiştiremeyeceği ve eninde sonunda özüne ve gerçek olana geri döneceği vurgulanmış. Başka önemli bir vurgu da yerilenin sadece kadın olmaması ve yaş alan ve bilinçlenen erkeğin de payına düşen taşlamaya maruz kalması; belki de bir öz eleştirii...

Küçük kedi öldü – Le petit chat est mort

La Fontaine gibi, Molière de *L'Ecole des Femmes – Kadınlar Mektebi*'nin kurgusunu oluştururken özgün bir konu bulmak için uğraşmamış. 1655'de İspanyolca'dan Fransızca'ya Antoine de Sommaville tarafından çevrilen Scarron'un *La précaution inutile – Gereksiz Önlem* adlı romanından ve Miguel de Cervantès'in *Maris jaloux - Kıskanç Kocalar* adlı kitabından esinlenmiş. İlk kez 11 Mart 1672'de Paris'te sahneye konan *L'Ecole des Femmes - Kadınlar Mektebi* - adlı oyunda, genç ve saf bir kız olan Agnès, kendisini cahil bırakarak yetiştiren sevmediği yaşlı adam Arnolphe ile evlendirilecektir. Agnès'in eğitimi onu yaşadığı toplumdan kopuk, bilgisiz, aptal ve itaatkâr bir genç kadın olması yönünde programlanmıştır. Arnolphe'un en büyük korkusu eşi tarafından aldatılmaktır. Ancak, Agnès âşık olduğu Horace adlı genci Arnolphe'un yokluğunda eve alır. Kendisine dayatılan kötü ve yanlış eğitime karşın, Agnès, Arnolphe'un evden uzaklaştığı bir zamanda, Horace'a bir mektup göndermeyi ve onu eve almayı başarmıştır. Amacı onunla kaçmaktır. Eve dönen Arnolphe, Agnès'e yokluğunda neler olduğunu sorar. Giderken eve kimsenin alınmamasını emretmiş, yasaklamıştır. Konaktaki küçük kedi ölmüş ve hizmetkârlar tarafından gömülmüştür. Agnès ile arasında şu konuşma geçer:

Arnolphe
Güzel bir gezinti!

Agnès
Çok güzel.

Arnolphe
Güzel bir gün!

Agnès
Çok güzel.

Arnolphe
Ne var ne yok bakalım?

Agnès
Küçük kedi öldü.

Arnolphe
Vah vah! Ama ne yapalım? Hepimiz faniyiz, her koyun kendi
bacağından asılır. Ben köydeyken yağmur yağdı mı?

Agnès
Hayır.

Arnolphe
Canınız sıkıldı mı?

Agnès
Benim hiç canım sıkılmaz.

Arnolphe
Bu dokuz on gündür neler yaptınız?

Agnès
Galiba altı gömlek, altı tane de başlık yaptım.

Arnolphe (Biraz dalar düşünür)

Bu dünya acayıptir, sevgili Agnès. Şu dedikodulara bakın, herkes
neler söylüyor. Bazı komşuların dediğine bakılırsa, ben yokken
yabancı bir delikanlı eve gelmiş, siz de onunla görüşmekten
çekinmemişsiniz. Fakat ben bu iftiralara inanmadım, hatta bahse
girdim ki, bunlar yalan, yanlış...⁸

Oysa tabii ki inanmıştır. Saf ve dürüst Agnès, genç bir adamın geldiğini, adının Horace olduğunu, kendisine çok nazik davrandığını, kolunu, elini öptüğünü anlatır. Konuşmanın başında yer alan ve tüm oyunun en çarpıcı ve önemli repliği “Küçük kedi öldü”, burada yerini bulur ve Arnolphe Agnès’in

bekâretini kaybettiğine inanır. (Oyunda, söz konusu küçük kedinin cinsiyeti belirtilmese de Agnès’le özdeşleştirilmiştir). Agnès’in sözleri, küçük bir kedinin ölmesi nedeniyle üzüntüsünü ve duyarlılığını gösterirken, Arnolphe, bunu, yokluğunda Agnes’in bekâretini kaybettiği biçiminde algılar. Hemen o gün evlenmeleri gerektiğini söyler. Agnès Horace ile evlendirileceğini düşünüp sevinçle kabul eder. Ancak az sonra bunun bir yanlış anlama olduğunu, kendisiyle evlenecek olanın Arnolphe olduğunu fark edecektir. Bu sahne, Arnolphe’un genç kıza odasına çıkmayı emretmesi ve itaat etmesini buyuran sözleriyle son bulur. Sonraki sahnelerde, bir manastırda sofu ve aptal olarak yetiştirilmiş genç Agnès, hayatı boyunca sevmediği bir adamla evlenme düşüncesine başkaldırmayı içgüdüsel olarak yapabilmiş ve sevdiği adamla evlenebilmiştir. Aşkın, evliliğin, dürüstlüğün, kıskançlığın ve iffetin sorgulandığı bu oyunda, doğal olanın engel tanımayacağı anlatılmıştır.

Sonuç

Babasının mesleğinin mirasçısı olan La Fontaine gençliğini doğa içinde, bitkilere ve hayvanlara yakın ve gözlemler yaparak geçirirken, Molière tiyatro dünyasında insanlarla iç içe ve doğrudan her türlüyle ilişkide olarak geçirmiş. İki de insanların doğasını ve dünyasını gözlemlemiş. Mükemmel gözlemciler, ama yargıç değiller. La Fontaine ve Molière, hiçbir zaman değişmeyecek olan gerçeğin peşinde, daha önceki zamanlarda olduğu ve hep olacağı gibi, XVII. yüzyılda da kadını simgeleyen kedi motifini kullanmışlar. Burada, ikisinin de söz konusu ettiği konu, cinsellik. La Fontaine bunu bir kediyi kadına dönüştürerek, kadın ve erkeğin arzu ve davranışlarını betimleyerek yapmış ve tüm Fabl’larında olduğu gibi, ana düşüncesini bir dizeyle söylemiştir: “Doğal olanın gücü büyüktü”. Molière ise bekâret ve bunun kaybını, örtülü bir biçimde, saf bir genç kıızı konuşturarak, düşündürmüştür. “Küçük kedi öldü” tümcesi, son derece masum bir biçimde, gerçekte olanı, yani bir kedinin ölümü gibi sıradan bir olayı anlatırken, korkusu aldatılmak olan kuşkucu, yaşlı bir adam için kedi, Agnès’i simgelemekte, cinsellik, ahlak ve iffetle ilgili bambaşka kavramlara bağlanmaktadır. İki düşünürün de müstehcenlik ve erotizmi, birinin söz sanatlarını ustalıkla kullanarak, diğerinin ise daha örtülü hatta masum bir biçimde düşündürterek incelikle kullandığını söylemek yanlış olmaz... Molière bu yolla önemsiz ve sıradan sözcüklerle söylenmiş kısa bir tümcenin muhtemelen önemli bir olayı sessizce geçiştirmek olarak kullanılmasına da ışık tutmuştu.⁹

NOTLAR VE KAYNAKÇA

- 1 Bkz. Pierre Brunel, *Dictionnaire des mythes littéraires*, Editions du Rocher, Fransa, 1988 ss. 217-219)
- 2 Bkz. Michel Bouty, *Dictionnaire des Oeuvres et des thèmes de la littérature française*, Hachette, 1990, s.139 ve <http://www.la-fontaine-ch-thierry.net/jeunvve.htm>
- 3 Bu bilgiler, Youtube'da Secrets d'Histoire programı kapsamında konuşan La Fontaine uzmanlarının (Patrick Dandrey, Thomas Morel, Fabrice Luchini, Jean-Christian Petitfils, Eric Orsena, Claire Lesage, Céline Bonhert...) sunumlarından derlenmiştir. Yazıda sözü edilen rivayetler, bu uzmanların anlattıklarında yer almaktadır. Bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=kLVZDEtnLdU>
- 4 Molière'le ilgili bu bilgiler için Bkz. *Histoire des Littératures III, Encyclopédie de La Pléiade*, Editions Gallimard, Fransa, 1958, ss. 313-323.
- 5 Bkz. <https://atlantico.fr/article/decryptage/moliere-etait-il-feministe-ou-misogyne-la-reponse-est-dans-ses-pieces-theatre-comediens-troupe-humour-rire-les-femmes-savantes>
- 6 Bkz. <https://www.amazon.fr/Contes-interdits-Jean-fontaine/dp/236490577X>
- 7 Fabl'ın Türkçe çevirisi tarafımdan yapılmıştır.
- 8 Molière, *Kadınlar Mektebi*, Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, Mart 2011, ss. 21-22.
- 9 <https://causam.fr/litterature/le-petit-chat-est-mort>

